

Ondervoeding vraagt een gerichte benadering

In de wijk Ommoord hebben zorg- en welzijnsprofessionals met elkaar een verkenning uitgevoerd naar een gezamenlijke aanpak van ondervoeding bij kwetsbare ouderen. Dit thema krijgt in de eerste lijn nog onvoldoende aandacht, terwijl ondervoeding grote gezondheidsrisico's met zich meebrengt en maar liefst 35% van de kwetsbare ouderen met thuiszorg ondervoed is (1 op 3). Het traject in Ommoord heeft belangrijke lessen over samenwerking opgeleverd.

De begeleiding was in handen van Anne-Fleur Klandermans, adviseur bij ZorgImpuls. Zij werkt nauw samen met de gemeente Rotterdam en het Kenniscentrum Zorginnovatie. In dit artikel een interview met haar.

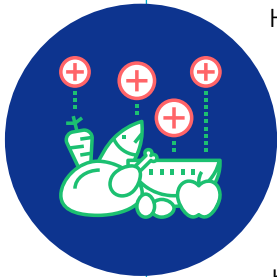
Wat is de aanleiding voor de verkenning?

“Hoewel er op beleidsniveau best veel aandacht is voor ondervoeding, is het in de dagelijkse praktijk een onderbelicht thema. Ondervoeding wordt vaak niet gesignaleerd. In plaats daarvan is er sprake van symptoombestrijding. De huisarts stuurt een oudere die regelmatig valt door naar de fysiotherapeut en die gaat aan de slag met balansoefeningen. De onderliggende oorzaak van het vallen, namelijk ondervoeding, komt niet boven tafel. Met andere woorden: de rollen en verantwoordelijkheden in het proces van signaleren, opvolgen en monitoren zijn onduidelijk. Om dat beter in kaart te brengen zijn we met alle zorg- en welzijnsprofessionals in Ommoord om de tafel gaan zitten.”

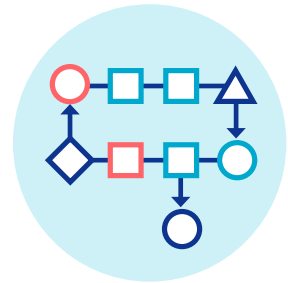
Wat is ondervoeding?

Mensen die te weinig vitamines en eiwitten binnenkrijgen raken ondervoed.

Het lichaam wordt dan minder sterk. Ondervoeding leidt onder andere tot spierafbraak en vooral ouderen gaan dan vaker vallen. Ook herstellen ondervoede mensen minder goed bij ziekte. Ze komen operaties minder goed door en hebben meer kans op een terugval. In feite zorgt ondervoeding voor *draaideurpatiënten*. De oorzaken van ondervoeding zijn divers. Soms is armoede het probleem, soms eenzaamheid, soms gebrek aan kennis over voeding. Ondervoeding komt voor in alle lagen van de bevolking. Ondervoeding heeft niet alleen effect op de ervaren gezondheid, maar het kost ook veel geld voor de samenleving.

TIP: Inzicht is de basis van alles. Met een casus maak je het onderwerp concreet en krijg je inzicht in het proces. Professionals kunnen de problematiek koppelen aan hun eigen praktijkervaring. Dat vergroot het urgentiebesef.

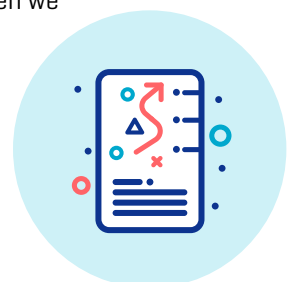
Stonden deze professionals open voor samenwerking op dit thema?

“Ja, in principe zeker. De presentatie door het Kenniscentrum Zorginnovatie was voor de ruim 20 aanwezigen een eyeopener. Eén van de huisartsen schetste een situatie waarin hij de ondervoeding totaal over het hoofd had gezien. Maar tegelijkertijd vond men het onderwerp moeilijk grijpbaar. Daarom hebben we besloten stap voor stap te werk te gaan en te beginnen met het in kaart brengen van ieders rol en verantwoordelijkheid.”

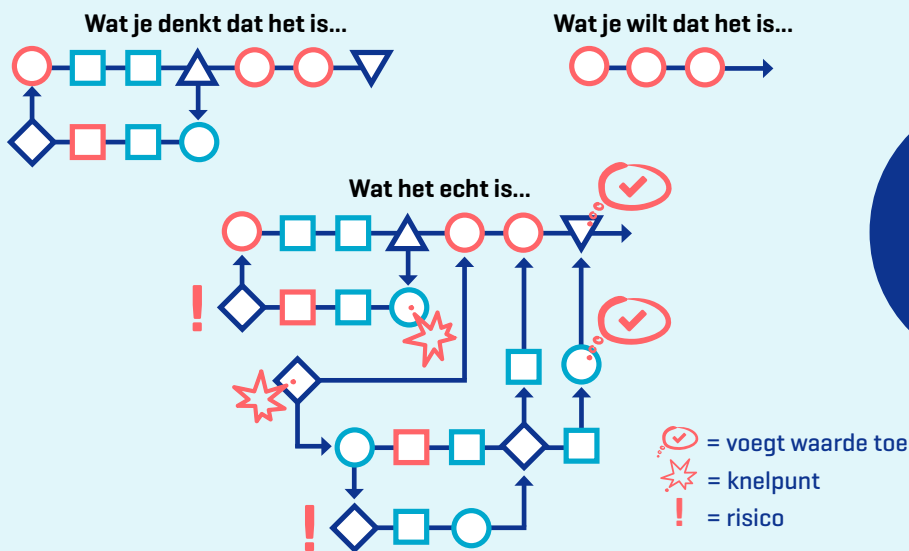
Julie zijn gestart met een waardestroomanalyse. Wat heeft dat opgeleverd?

“We hebben gekozen voor dit middel uit de Lean-methode omdat het zich richt op het creëren van waarde en het elimineren van verspilling. De waardestroomanalyse heeft het gevoel van urgentie versterkt. Het is een goede manier om de problematiek concreter te maken. Aan de hand van een bestaande casus hebben we gekeken wie iets had kunnen doen en wat. Wat voegt waarde toe? Wat niet en is dus overbodig? Waar liggen knelpunten en de aandachtspunten? We deden dat in een klein groepje met een huisarts, een POH, een diëtiste, een wijkverpleegkundige en een welzijnswerker. In diezelfde groep hebben we geïnventariseerd welke wijknetwerken betrokken zijn en hoe je die in kan zetten. Er is dus veel geleerd en gedaan.”

TIP: Wees reëel. Zorg voor realistische doelen en check regelmatig of deze nog haalbaar zijn.

Wat is een Waardestroomanalyse?

De Waardestroomanalyse [value stream mapping] is een Lean analysemethode om een proces te verbeteren, slimmer en slanker te maken. Met betrokkenen breng je alle stappen van het huidige proces in kaart. Je herkent hierdoor verspilling en je maakt zichtbaar welke stappen toegevoegde waarde hebben. Met elkaar spreek je af wat er anders zou kunnen en richt je gezamenlijk het proces opnieuw in.

Waarom hebben jullie dan toch een pas op de plaats gemaakt?

“De stap naar de praktijk is altijd een lastige. De zorg- en welzijnsprofessionals in Ommoord bleven hun twijfels houden over het onderwerp. Ze vinden het thema te smal en te vaag. Ze zien ook te weinig concrete resultaten van een gezamenlijke aanpak. Het vraagt van een professional een investering om een gezamenlijke aanpak vorm te geven en op dit moment heeft men niet het gevoel dat er voldoende tegenover staat.”

Hoe kijk jij hier tegenaan?

“Natuurlijk heb ik alle begrip voor de overvolle agenda van professionals, maar ik vind het wel heel jammer. Ondervoeding is een onderschat onderwerp met grote gezondheidsrisico's. Voorkomen is gewoon beter dan genezen en een gezamenlijke domein overstijgende aanpak is de enige manier. Juist door samen te gaan werken op zo'n onzichtbaar onderwerp, kun je heel veel winst boeken. Ik blijf het thema dan ook zeker agenderen in deze regio. Landelijk gezien is er veel aandacht voor ondervoeding. De Stuurgroep Ondervoeding bijvoorbeeld doet veel onderzoek en voor de gemeente Rotterdam heeft het een hoge prioriteit.”

TIP: Van denken naar doen: maak concrete afspraken en spreek elkaar persoonlijk aan. Wat kun jij bijdragen? Ontmoet elkaar regelmatig, zorg voor goede coördinatie en neem de tijd.

Wat kunnen we leren van dit proces?

“Heel veel! We hebben gewerkt volgens het Triple Aim principe. Dat gaat over het duurzaam organiseren van zorg, ofwel méér gezondheid voor minder geld. Dit heeft veel inzicht opgeleverd. Maar om de stap naar de praktijk te maken moet je aansluiten bij het urgentiegevoel en de mogelijkheden van de betrokken zorg- en welzijnsprofessionals. Je kunt niet zomaar even een onderwerp agenderen. Professionals hebben tijd nodig. Het urgentiebesef moet groeien. Zij moeten erin geloven en er verantwoordelijkheid in willen nemen. Ik denk dat het momentum ook een rol speelt. Kun je aansluiten bij een maatschappelijke discussie of de actualiteit? Corona bijvoorbeeld heeft het probleem van ondervoeding groter gemaakt. Mensen zijn ongezonder gaan eten omdat ze niet meer naar de supermarkt durven of doordat de hulp die ze eerst hadden ineens is stopgezet. Misschien dat daaruit een haakje ontstaat.”

TIP: Haak aan bij de actualiteit. Wat is er aan de hand in de zorg en in de maatschappij? Waar gaat de aandacht van zorgverleners naar uit? Hoe past het onderwerp daarin?

Hoe kun je werken aan urgentiebesef?

“De rode draad is: maak het concreet. Een waardestromanalyse is een goed middel. Door een bestaande casus te uit te werken, kunnen zorgverleners het onderwerp beter koppelen aan hun eigen praktijkervaringen. Een goede manier is ook om casuïstiek te bespreken, bijvoorbeeld in interactieve werksessies. Elkaar aanspreken is er ook eentje: wat kun jij *zelf* doen om het onderwerp verder te brengen? Ook is het belangrijk om het onderwerp aan de orde te blijven stellen in de wijknetwerken of op andere plaatsen waar professionals elkaar ontmoeten en kennis uitwisselen.”

Meer informatie

[Ondervoeding ouderen onder de aandacht in Ommoord](#)

[Ervaringen van Rotterdamse ouderen](#). Vijf korte filmpjes over ondervoeding (6 minuten) op Open Rotterdam.

[Goede voorbeelden op Beter Oud](#). Met veel tips voor het signaleren van ondervoeding en goede voorbeelden uit onder andere Zwolle en Apeldoorn.

[Stuurgroep ondervoeding](#)

[Gezamenlijke position paper](#) van de seniorenorganisatie KBO-PCOB en de Patiëntenfederatie Nederland.

[Ondervoeding onderschat](#), een onderzoek van SEO Economisch Onderzoek naar de kosten van ondervoeding en het rendement van medische voeding.

Heeft u nog vragen? Neem dan contact op met Anne-Fleur Klandermans:

a.klandermans@zorgimpuls.nl of 06-363 80 806.